

הצייר

(על אחד מחשובי אברכי כולל פוניבז', מאת הרב א. חפץ)

כששמע הרב אהרן כהן זצ"ל את הסיפור, הוא הוציא את הצבעים, את מכחוליו והבד. איך אפשר לחוש את רגשותיו של הזולת, מבלי לצייר, מבלי להיכנס לנעליו? איך אפשר לכאוב את מכאובו של האחר, מבלי לראות את המבטים התמהים, החיוך האירוני בקצה השפתיים של בני החבורה, חיוך שלא אומר כלום אבל כואב, צורב? אבל ר' אהרן היה צייר, אומן. ללא צבעים, ללא מכחול, ללא בד. והוא צייר מול עיניו, התבונן בציור שהתהווה - על צבעיו קורעי הלב ואז הוא החליט לעשות מעשה...

זמנו של ר' אהרן היה יקר לכל רגע הייתה מטרה. לא היו לו רגעים מיותרים למשווה שיעקור אותו מהסבנדר, מהגמרא שכל כך אהב. עוד בבחרותו כאשר בסביבתו נסעו ללילוב בבין הזמנים, נשאר הוא צמוד, סמוך לגמרא. פתאום, באחד הימים, הוא הפתיע את בני החבורה שבכולל. היום הוא נוסע לעיר מרוחקת בצופן, שעה ויותר של נסיעה. הנוכחים זקפו גבה: ר' אהרן נוסע? לאן? לשמחת בר מצווה של חבר, הוא אמר. אברך יקר היה בעל השמחה. במסירות נפש, מידי יום, היה גומא קילומטרים ארוכים, להסתופף בין כותלי הכולל. בחלל האוויר ריחפה שאלה, שאיש לא שאל: ר' אהרן? עד לשם? לר' אהרן יש זמן מיותר?

הדברים של ר' אהרן היו שיעור בבין אדם לחברו. אל מול עיני חבריו, הוא הוציא את המכחול, הצבעים והבד. הייתה זו יצירת מופת, זועקת: ומה תחושה משפחתו של אותו אברך יקר? הרי הוא אחד מבני החבורה, מתמיד ואהוב. מה יגידו בני ביתו של אותו אברך, מול ההיעדרות הבולטת של החברים לספסלי בית המדרש? מה, הוא אינו אהוב די? האין אלו חברים שחשים צורך להשתתף בשמחתו? זה עלול להיות כאב צורב שהדו יהדהד זמן רב. אולי אפילו יפגע בתדמיתו של אותו בן עליה, בעיני בני הבית. הציור שצויר בצבעים עזים, הכניס את הנוכחים לתוך חדרי ליבו של הזולת. בערב עשתה קבוצת אברכים את דרכה אל אולם השמחות באותה עיר מרוחקת, להשתתף בשמחתו של חבר אהוב ובן עליה. ר' אהרן, זה שהזמן כל כך יקר לו, היה בראש החבורה.

ר' אהרן לא הניח את כלי הציור מידי, אף לא לרגע, גם כשהגיע אותו זקן מת"א. בכל יום היה בא ללמוד בכולל. בציור שר' אהרן צייר לעצמו ראו עזה לא קל לאותו בעל בית תל אביב. המאמץ נתן בו את אותותיו, אך הוא לא הרפה, תמידין כסדרם. לטרחו, בציורו של ר' אהרן, היה צבע. לצפיפות באוטובוסים היה ביטוי. לאנחה היה קול. גם לשתיקה שנשברה מידי פעם, כדי לספר שבבית, לא כל כך מעריכים את המאמץ הזה, וזה מקשה יותר מהכל. לפעמים, בבית שבתל אביב נשמעו צלילים של טרזניה. לפעמים, הייתה גם התנגדות. ר' אהרן ידע שהאיש הזה ששונתיו כבר טבעו בו חותמן, זקוק לעידוד גדול. מידי מוצאי שבת, נהג להתקשר אל אותו קשיש בידידות, כדי לנסוך בו כוחות. הוא הסביר לו שבני החבורה מלאים בהערכה על הכוחות שהוא משקיע כדי ללמוד תורה. הוא הבהיר לו עזה מחזק את כולם, כי זה מחייב. הוא גם שאל בעלמו. הוא עוד הוסיף ואמר, שהוא כבר מצפה לראות אותו, אחרי יומיים, שכבר לא התראו.

ההתעניינות שלו הייתה חודרת ממש, מלפפת. המילים שלו היו כתף תומכת, כמו עוגן בעת מצוקה. וגם עם האיש, הוא הקפיד לדבר באותה שיחת טלפון. ולספר לה, להגיד לה, כמה אהוב הוא הבעל בחברתם של בני עליה. כדי שתעריך יותר, שגם היא תתמוך. אולי כדי שתרגיש שותפות של הקרבה ונשיאה בעול.

לאחר שנים הסתלק אותו אדם לבית עולמו. ר' אהרן הלך לנחם. למה? הרי הוא לא מכיר את בני המשפחה. הוא צייר לעיניו בית, שאיש לא מתעניין בו עוד. הוא ראה את החלל הריק, ששוב לא יתמלא. הוא שמע עד כמה גדול החיסרון, כי "בעלי היה מוסר את נפשו למען לימוד התורה". האם לא היו אלה מילותיו שלו שכל כך הקפיד להשמיע? הרי זו אותה ההערכה שר' אהרן השתדל להלביע בלב האיש, ופתאום יש לה תוצאות: ואז, עלתה על פניו נהרה... כזו, שתמיד הייתה עולה על פניו וציורה עומד למראה חבריו ואינו מרפה...

ה"סלודיו" של ר' אהרן, זכר צדיק לברכה, היה מלא בחדרים. חדרים שונים. מגוונים. לכל חדר היה גוון מיוחד ששלט בציורים. אופי מאפיין. קשה לעבור מחדר לחדר, כאשר לנגד עינינו תלויים ציורים רבים, זקוקים לפענוח והפנמה. שכל ציור על מקומו מרהיב ביופיו, עמוק, חי בתוכו. היום הציור ממוסגר, תלוי על קירות הלב.

ר' אהרן צייר את ציוריו במשיכות מכחול עדינות, בזהירות. ניכרת היטב טביעת ידו של אומן במלאכתו, אך לא בשוליו המלאכה. את שמו, לא חתם. לא במרכז, אף לא בפינה. זו אפילו לא הייתה ענווה מופלגת. פשוט, כזה הוא היה. לא עלה על דעתו להיכנס לתמונה...

המגבת, אותה פיסת בד שסופגת לחלוטית ידיהם של אנשים, ניצבת במרכז אחד מציוריו. דווקא אותה יריעת בד עלובה, מיקדה את תשומת לבו של ר' אהרן. היה זה כאשר למד בכולל ערב מסוים, שם נהג לשקוע בעיונו המעמיק בהתמדה. כשחלק ליד ברז המים, הבחין באותה מגבת. המראה שלה היה מעורר חמלה. חוליה נפרמו, הקרעים הסגירו את גילה. היא הייתה בלוייה מרב מגע יד, כמעט לא ראויה לשימוש. יכולת הספיגה שלה כמעט חדלה, והיא עדין תלויה, ממתינה לנוטלי הידיים. גם צבעה שידע ימים טובים יותר, הדגיש את הכתמים שמכונת הכבידה כבר לא יכולה להם.

בלבו של ר' אהרן התעוררה תחושה של אי נעימות. לא הייתה זו תחושתו שלו. כלי הציור שלו, העבירו מול עיניו מספר דמויות. הוא צייר את האברך שנגש לנגב את ידיו, ונרתע בסלידה. הוא ראה אברך נוסף שנוער את המים לכור, וויתר על השימוש במגבת, כשפניו מתעוותות במורת רוח. בציור היה גם אדם נוסף, שהעדיף לנגב את ידיו במכנסיו, אחר שרחרץ מהן את אבק אחד הספרים שהוציא לעין. היה גם אחד שהשתמש בממחלה, רק לא במגבת שנותרה תלויה, בלוייה ומטפטפת.

ר' אהרן לא הגיב. הוא לא אמר דבר. ביום המחר הופתעו אברכי הכולל, לגלות על זו התליה מגבת חדשה, גדולה ונקייה. מגבת שהחלה לשנות את צבעיה, כשהחל בה השימוש. פעם בשבוע נעלמה המגבת ממקומה. למחרת, מכובסת ונקייה, שוב היא נראתה במקום. מדי שבוע ר' אהרן נטל עמו את המגבת, כדי להחזירה. בציורים שר' אהרן המשיך לצייר לעצמו, כבר לא נראו אותם בני תורה, שחשים אי נעימות למראה של מגבת שותקפה פג. עברו שנים. ר' אהרן העתיק את משכן למודו למקום אחר. אך את המגבת לא שכח, זכר את האברכים שזקוקים לה. הציור ההוא, הפנים המתעוותות מתחושת אי נוחות, לרדו את מנוחתו. גם כשכבר לא למד במקום ההוא, הוא המשיך לקחת את המגבת, להחליפה, לחדשה. יום לפני שהסתלק לבית עולמו, נמצאה במכונת הכביסה בביתו של ר' אהרן מגבת לא מוכרת, גדולה וחדשה.

המגבת ההיא, זו מהציור, גמרה את תפקידה בעולמה...

"המגבת? - זה הרי הסיפור שלי", סיפר אחד מהמנחמים. "הייתי נוכח", אמר. ליד הבית הזה, ארעה תאונה. קהל רב הצטופף סביב האדם שונפגע, ממתין לרכב הצלה של מד"א. לפתע ראיתי את ר' אהרן רץ לביתו ושם לאחר רגע כשבידו... מגבת! לא הבנתי מה תועיל כאן מגבת? אבל ר' אהרן ידע. הוא רכן לעבר האדם ששכב על הכביש חסר אונים והניח את המגבת מתחת לראשו. הוא צייר לעצמו את תנוחת הראש על הכביש ברגעים אלו. הצבעים של הכביש היו חמים. בציור ראו את האד המהביל שעולה מהכביש שספג את חומה הלוחט על שמש הצהריים. לכן רצה למנוע את צריבת האספלט. יותר לא יכל להועיל. את זה הוא כן יכל לעשות...

הוא, ר' אהרן, לא רק צייר אנשים. כשרון הציור שלו, היה הרבה יותר גדול. גם בתפילה הוא צייר. כך, ברגע נדיר של פתחון סגור לב, הבהיר לאחד מידידיו את פשור תפלתו המתמשכת, הארוכה. הוא היה ספון בעצמו, עלוף בשרעפיו, מכונף ברגשותיו. כך שעה ויותר. "איך אפשר לבקש בתפלה, מבלי לצייר, לגעת בחוש?" הוא הסביר. "רפאנו ה' ונרפא. איך אפשר לבקש על חולי עמו ישראל, מבלי לצייר את סבלם? על הבד נראה הלובן של בית החולים. הוא שמע את האנחות והנשימות החלופות. הוא ראה את בני המשפחה מסתובבים במסדרון, כשקמט של דאגה נחרש במצחם. הוא ראה דמעה ניגרת בחשאי, כשהלב של בני המשפחה פועם בחזקה, בקצב המוניטור.

איך אפשר לבקש על בני זוג שלא נפקדו, מבלי לצייר את עוגמת הנפש, את המתח, את הצער ואת התקווה? ואז כשהעיניים היו עצומות בקעה הברכה מהלב שונסדק מכובד, רפאנו, רופא חולי עמו ישראל...

ולירושלים עירך ברחמים תשוב, עיר שהייתה בעבר בנויה על תילה. איך אפשר לחוש געגוע רחוק, למשהו שאין? ר' אהרן הוציא את כלי הציור, וירושלים בתפארתה עלתה שם בצבעים מדהימים. הוא ראה את האבנים, את הסמטאות המוארות בלפיד אש. הוא ראה כהנים בעבודתם. לאוזניו הגיע קול נגינה ושירת לווים. ריח עז של הקלורת שגם עיזים ביריחו התעטשו ממנו, עלה בנחיריו. הוא היה אפוף באווירה הזו, נוראת ההוד. הגעגוע הלך וגבר, ככל שהושלם הציור. הכאב על האין, הלך והתעצם. ואז פרצה מלבו התפילה שזעקה בחרישיותה: ולירושלים עירך ברחמים תשוב. ובנה אותה בקרוב בימינו בנין עולם...

באחד מימי ראש חודש, נעמד ר' אהרן בפינת מקומו הקבוע לתפילת המנחה. תפילתו התמשכה, שעה, ועוד שעה... לאחר שעתים ומחצה, הוא פסע שלושה פסיעות של פרידה. מותש ממאמץ, התיישב לנוח על הספסל. מה הוא צייר אז? לאיש לא התיר לבוא במבואותיה של אותה תפילה. החידה נותרה סתומה, לונה בערפל. כמו ציירים מהאסכולה החדשה, שלעיתים משרבטים על בד קוים וכתמים לא מפוענחים, ורק הם יודעים את פשרם.

תמיד הוא צייר. כל זמן, והציור המתאים. כך למשל, בערב יום הכיפורים, הוא צייר את המאזנים. כפותיהן היטלטלו מול עיניו, למעלה, למטה. העיניים שלא יודעות לשקר, בודאי לא בעניין הפחד, הסגירו את הכל. את הפחד היה ניתן למשש. ר' אהרן חש את אימת הדין, בזכות הצבעים, הבד והמכחול - והנפש שידעה לפענח ולהכיל את הכל... כך על פני כל לוח השנה.

מבין הסיפורים מצטיירת ועולה דמותו של בן העלייה - ר' אהרן. הסיפורים הם הצבע, והבד. תמונה גדולת ממדים, בעלת עצמה עמוקה. הצייר הגדול, לדאבון לב, כבר איננו מצייר. הציורים שצייר במשך כל חייו, נותרו לזיכרון עז על גדלות של אדם, כדי להתבונן בהם. כדי להפנים את תוכנם... ולהמשיך את דרכו.

"הנה שם השי"ת את ניצוצ האמנות בכל אחד מבני האדם, אם רב ואם מעט; וכל אשר יתבונן ויצויר לעצמו, הנה ירגיש הדבר ההוא, ועושה רושם בנפשו.

בזה ישתמש האדם העולה, לפתח הרגשות בנפשו... יצייר בנפשו את צרת נפש חברו ודאגותיו לכל פרטיהם וחלקיהם, ואז ישא עימו בעול וירחמנהו; כן בציירו לנפשו את גודל שמחת רעהו ואושרו בהשיגו את אשר יידרש לו, אז ביועדו כי בידו היא לסבב אושר כזה לרעהו בנתינתו, הלא תקל לו הנתינה.

